

Ramazan Hüseynzadə

1 Dekabr 2024-cü il Cəlilabad rayonunun Muğan kəndi. Bu gün həmin kənddə gəlişimin səbəbi Xəzər TV kanalının Xəbərlər buraxılışında izlədiyim bir xəbər oldu. Həmin xəbəri izlədikcə qəhrəman həmyerlimlə qürur duyurdum. Məqsədlim şəhid Ramazan Hüseynzadə və onun itgin əmisi Hilal Hüseynovun həyat və döyüş yoluna müricət etmək, onları siz oxuculara tanımaq idi. Səhər sübhədən evi tərk etdiyim zaman yağış yağmırdı. Ürayımda bunları düşündüm. "İnanılmazdır, mən şəhid ailəsini ziyarətə gedirəm, amma yağış yağmır". Saat on radələrində Cəlilabad rayonunda idim. Gözlərimə inanmadım dəhşətli yağış yağdı. Uşaq yaşlarımdan yaddaşımda yuva salan bir deyim var. Əgər müqəddəs məkanı ziyarətə gətirdiyin an yağış yağarsa həmin ziyarətin tanrının xoşuna gəlir və yağış yağdırır. Məni qarşılamaya şəhidimizin atası Həmdulla ata gəlmişdi. Qısa tanışlıqdan sonra məsina əyləşdim. Maşında əvvəlcə süküt hakimlik edirdi. Nəhayət Həmdulla ata söhbətə başladı.

- Mən iki oğul atasıyam. Övladlarımı vətənpərvər ruhdə böyütmüşəm. Çünki özüm və iki qardaşım Birinci Qarabağ müharibəsinin iştirakçısı olmuşduq. Biz əlyalın döyüşsək də ümüdümüz tükənməz, iradəmiz möhkəm idi. Hər zaman olduğumuz kimi yenədə təklənib tək qalmışdı Azərbaycan. Düşmənin arxas-dayağı çox möhkəm idi. Müasir texnika ilə silahlanaaraq bizə meydan oxuyurdular. Biz həm daxildən, həm də xaricdən əzənlər çox idi. O illərdə bizim edib bilmədiklərimizi otuz ildən sonra övladlarımız etdi. Artıq təcavüzkarların qarşısında otuz il bundan öncəki əlyalın ordu deyil, Azərbaycanın ən güclü, yenilməz ordusu var idi. Otuz il qurulan "möhtəşəm Ohonyan səddini" tez bir zamanda darmadağın etdilər. 44 gün ərzində əsərətdə qalan torpaqlarımızı qanlarıncanları bahasına azad edən Azərbaycanın Müzəffər Ordusunun qəhrəman döyüşçüləri oldular.

44 günlük Vətən Müharibəsində iştirak edən Ramazan qardaşı Eldənizlə Füzuli, Xocavənd, Şuşa istiqamətində düşməyə qarşı çiyin-çiyinə igidliklə döyüşdü. 2023-cü ilin sentyabr ayının 19-da düşməyə qarşı Lokal xarakterli Antiterror tədbirlərində iştirak edən Ramazan Xocalı istiqamətində düşmənin qırxdan çox canlı qüvvəsini və texnikasını: məhv edərək qəhrəmancasına şəhid olub. Şəhadətindən sonra "Vətən uğrunda" medalı və "Vətənə xidmətə" görə ordeni ilə təltif olunub. Həmin günlər oğlum mənə eyni anda doxsan yeddi ədəd şəkil göndərdi və sonra telefonuna zəng çatmadı. İki gün idiki Ramazanla əlaqə saxlaya bilmirdim, ata kimi dəli olmaq həddinə gəlmişdim. Nəfəs almağa belə gücüm yetmirdi. Əlim hər yerdən üzül-müşdü. İki övladlığının ikisində cəbhə bölgəsində gedən döyüşlərdə iştirak edirdi. Biri Xocalı, digəri Xankəndi ərazisində. Qonşu kənddə bir mərasim də idim telefonuma zəng gəldi "tez evə gəl!" Həmin an ikinci dəfə belimin sin-

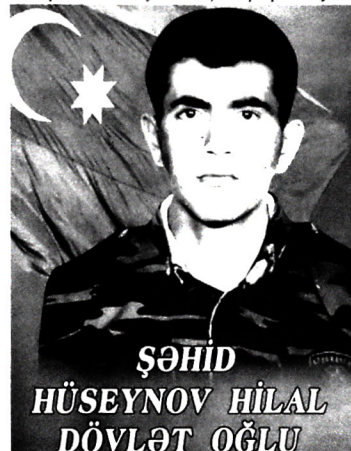
dığımı hiss etdim. İllərdir ki, acılar içində qovrulurdum. Bu gün təkrar ürayimin başına od düşmüşüdü. Məni ən çox qorxudan bilirsiniz nə idi? - oğlumun nəşinə qovuşa bilməmək. Oğlumun nəşini görəndə diz çöküb əllərimi göyə qaldıra-raq "Allahım sənə şükürlər olsun" - söylədim.

Maşın Vətən Müharibəsi şəhidi Ramazan Hüseynzadə adına küçə yazılan lövhədən sağa buruldu. Şəhidimlə təkrar qürur duyurdum. Bu küçə təkə bir məkən deyil, Ramazanın ruhunu, mübarizliyini və Vətənə olan sevgisini əks etdirən bir abidədir. O, Vətən yolunda göstərdiyi qəhrəmanlıq adını tariximizə qızıl hərflərlə yazdı. Şəhidlərimiz bizim azadlığımız, suverenliyimiz və gələcəyimiz üçün canlarını fəda etdilər. Ramazan həyatı boyu əsl vətənpərvərlik nümunəsi olmuşdur. O, yalnız döyüş meydanında deyil, həm də gündünlük həyatda da ətrafına nur saçan bir insan idi. Bu gün mən bir daha şəhid oldum ki, Ramazanın qəhrəmanlığı dövlətimiz, xalqımız tərəfindən unudulmayıb və unudulmayacaqdır. Onun ad və soyadı yazılan lövhə gecələr nura boyanaraq Bakı-Asfara magistral yolu ilə irəliləyən hər bir yolçuya yol göstərir.

Artıq biz Ramazanın dünyaya gəldiyi həyətdəydik. Həmdulla ata maşından endi və evin xanımı Pərvanə xanımı səs-lədi. Pərvanə xanım evin giriş qapısından eşiyə çıxanda gözləri qaçanağına dönmüşdü. Qara donlu, qara yayıqlı gənc ananın bu halı məni yerlə yeksan etdi. Bir anlıq səsimin batdığını hiss etdim. İllər öncə xanımlar boyunlarına qızıl zəncirlə birlikdə qızıl medalyon taxardılar. Bu gün isə tam fərqli idi ananın boynundan şəhid oğlunun rəsmi olan sadə medalyon asılmışdı. Ana ağlaya-ağlaya mənə yaxınlaşdı, doğma insan kimi boynumu qucaqladı, mən də ona qo-

götüririk. Oğullar böyüdükcə biz valideynlərimizdən də çox vətənlərinə vurğun kəsilirik. İlləhdəki vətən torpaqları düşmənin taptağında əsir qalmış ola. Oğlu həqiqi hərbi xidmətə yolanana özünü dünyanın bəxtəvər qadını sanır. 2018-ci ildə Ramazan Həqiqi hərbi xidmətə çağırıldı. Həmin gün övladım sevinc gəmisinin ön bəxtiyar sərnəmi idi. Əsgər olacağı üçün özünü dünyanın ən şanslı insanı sanırdı. Artıq Ramazan namusla vətənə xidmət edirdi. On aydan sonra ilk dəfə məzuniyyətə gəlmişdi. Ramazanımı kənardan izləyərək onunla qürur duyurdum. Axaşın masa ətrafında əyləşib söhbət edirdik. Ramazan özünü mənə tutaraq dedi: - Ana sənədən bir xahişim var mənimlə yataq otağına keçək, orada sənin üçün öz əllərimlə hazırladığım bir hədiyyəm var. Həmin hədiyyəmi əllərimlə sənə bəxş etmək istəyirəm. Ana kimi həyəcanımı gizlətmədən, təəccüblə:

- Nə hədiyyə? deyə övladına sual verdim və biz ikinci mərtəbəyə qalxdıq. O qarderoba yaxınlaşaraq penceyini

SONSUZADƏK YAŞAYANLAR

şularaq ağlamağa başladım. Ananın müşayətə ilə ikinci mərtəbəyə qalxdıq, ikinci mərtəbədə bizi Ramazanın ata babası Dövlət kişi və Pərvanə xanımın anası Şövkət xanımı qarşıladı. Həmdulla ata və Pərvanə ana bu evi min bir əziyyətlə, min bir arzuyla tikdirmişdilər ki, oğullarına toy edub gəlin götürsünlər. Amma zalım fələk bu arzularının həyata keçməsinə imkan vermədi. Çünki fələk çox qıscan olur, çox günlərin deyil, hüznünlü günlərin həyata keçirilməsinin dəstəkçisi olur. Biz əvvəlcə şəhidimizin xatirəsini əbədiləşdirmək üçün yaradılmış xatirə muzeyini ziyarət etdik, xatirə şəkilləri çəkirdik. "Sonsuzadək Yaşayanlar" adlı kitabımı Ramazanın xatirə muzeyinə hədiyyə etdim. Muzeydə mənim diqqətim bir çərçivə cəlb etdi. Yaxınlaşmış həmin çərçivəni əlimə aldım. Əllərim yarpaq kimi əsirdi, deyəsən ürayim sözümü baxmayacaqdı, özümü zorla ələ aldım. Çərçivəyə diqqətlə baxdığımı kənardan izləyən Pərvanə ana mənə yaxınlaşdı.

- Natəvan xanım, sizin kövrək insan olduğunuz haqda eşitmişdim amma bu qədər kövrək olduğunuzu düşünməmişdim. Rənginiz ağappaqdır, bu çərçivə sizə tarimar etdi. Gəlin masa arxasında əyləşək, orada bu haqda sizə geniş və ətraflı məlumat verim. Pərvanə xanımın istəyiylə razılaşmadım elə buradaca mənə məlumat verməsini xahiş etdim. Ana səsi titrəyən-titrəyən həmin gün haqda danışmağa başladı.

- Biz Azərbaycan xanımları dünyaya oğlan uşaqları gətirdiyimiz gün özümüzü göyün yeddinci qatında sanırıq. Amma düşünürük ki, bu oğulları biz özümüz üçün deyil vətəni qorumaq üçün dünyaya

götürdü və ölini döz cibinə salaraq dörd qat bükülmüş ağ parça çıxardı. Öncə nə olduğunu anlamadım, mənə bu halda görünən Ramazan parçanı açdı, gördüm ki, parça üzərinə "Əsgər Ramazandan anasına xatirə" yazılıb. Həmin an övladımın bu "xatirə"nin yazmasının səbəbini qəti anlamadım. Ramazanımın bu hədiyyəsi mənim üçün gözəlməz olmuşdu, hətta çox qəribə gəlmişdi. Amma oğluma heç nə hiss etməmişdim. Həmin parçanı hara qoyduğumu belə unutmuşdum. Ramazan şəhadətə qovuşduqdan sonra otaqları səliqəyə salarkən həmin "xatirə" təkrar qarşıma çıxdı. Bu qarşılaşma ürayimi parampaçaya etdi. İllər öncə qəhrəman övladımın nə demək istədiyini bu gün anladım. İlk oğul payım bir gün şəhid olacağımı bilmişim amma mən onu nə demək istədiyini dorinliyini düşünməmişdim. "Ramazan!" - deyərək ünüm yetdiyini qədər qışqırdım və ilk dəfə Tanrıya üsyan etdim. Kökündən qopmuş ağac kimi yerə yıxıldım. Oğul dərdiylə atəşlərdə qovrulana ürayimin nə üçün dayandırdığını bu gün də anlaya bilmirəm. Axı mən anayam, oğlu olmayan ananın həyatda yaşamağa haqqı yoxdur. Açıq penceyədən səsim ətrafa yayılmışdı. Səsimi eşidən qohum və qonşular bir anda bəzə yüyürmüşdülər. Özümü gələndə otaqda insan öldürən törpənmək mümkün deyildi. Həmin gün bu kiçik xatirəni çərçivəyə saldırdım güşənin ön görkəmli yerinə yerləşdirərək göz bəbəyimi kimi qoruyuram. Barmaqlarımla həmin çərçivəyə toxunanda oğlumun əllərinin hərəratını hiss edirəm.

Artıq biz masa ətrafında əyləşmişdik. İlk dəfə idi ki, şəhid babasıyla eyni masanı paylaşırıdım. Ürayi dəfələrlə yara-

lanmış Dövlət babanı dinləmək həqiqətən çox ağır idi.

- Natəvan xanım, özülü möhkəm olan aile kiçik dövlətə bənzər. Mən və rəhmətlik həyat yoldaşım Firuzə xanım Lerik rayonunun Orand kəndinin sakinləridik. İki övladımız var idi. Hilal və Həmdulla. Ailəmiz böyük, dolanışığımız çox çətin. Valideynlərimizin xeyir-duasını alaraq həyat yoldaşım mən Cəlilabad rayonunun Svetlaxa-Zarya kəndinə köçdük. Bu kənddə özümüz üçün yeni yuva qurduq. Araz, Tehran, Səfəli və Aydın adlı övladlarımız bu kənddə dünyaya gəldilər. Çətinlik bizim yaxamızı buraxmadı, sanki bizə vurğun kasılmışdı. Muğan kəndinin ilk şəhid və itgin övladı, oğlum Hilal Hüseynov və sonuncu şəhidi ilk oğul nəvəm Ramazan Hüseynzadə oldu. Hilal adının mənası "ay-para" və ya "təzə ay" deməkdir. Hilalim Maqadanda üç illik hərbi xidmətinə başa vuruqdan sonra evə qayıtmışdı. 1992-ci ilin fevral ayında ailədə heç kimə bildirmədən könüllü olaraq döyüşə qatıldı. O Cəlilabad batalyonunda döyüşmüşdü. Hilal döyüş meydanında təkə güllə ilə deyil, ürayindəki inamla mübarizə aparırdı. Döyüş yoldaşlarının yaddaşında Hilal daim öndə olan, qorxu bilməyən bir qəhrəman kimi qalmışdı. Hilalın son döyüşü hamı üçün hələ də sirr olaraq qalır.

Düşmən mühasirəsində qaldığı deyilirdi. Onun döyüş yoldaşları, gözəlində yaş və qürurla "Hilal sona qədər vuruşdu" söyləyiblər. Amma o gündən sonra onun bir xəbər almaq mümkün olmadı. Hilalın itgin düşməsi bizim üçün ən böyük dərd idi. Bu gün belə oğlumun məzarı yoxdur, amma oğlumun xatirəsi xalqın ürayində yaşayır. Hər an onun adı çəkiləndə Hilalın simasında bütün itgin düşən oğullar xatirə olaraq təkrar yad edirlər. Onlar məzarları ilə

deyil, qəhrəmanlıqları ilə anılırlar. Biz onların Vətən uğrunda etdiklərini heç bir vaxt unutmamalıyıq.

İkinci oğlum Həmdulla həqiqi hərbi xidmətdəydi, bizə bildirmədən 1994-cü ilin yanvar ayında əsgər yoldaşları ilə birlikdə könüllü olaraq vətənin müdafiəsinə qoşulmuşdu. Bəziləri oğullarını evdə gizləyirdi, amma mənim oğullarım cəbhədə olduqlarını ailəsindən gizləyirdi. Aylarla oğullarımdan bir xəbər ala bilmirdik. Maddi durumumuz çətin, saxladığımız mal-qaranı dəyər-dəyməzinə satdıqdan sonra qar-boran bilmədən dörd dörd ay gəca-gündüz oğullarımı döyüş bölgələrində axtardım. Kənddə hamı bizim halımızda qan ağlayırdı. Həmdullanı tapanda gözələrimə inanmadım. Bir neçə dəfə qonşum, sonralar qudam olan Pərvanənin atası Abbasqulu kişinin məsiniylə oğullarımı axtarmağa getmişdim. O zaman qonşu kimi mənə çox dəstək olmuşdu.

Həmdullanın söylədiyinə görə aprel ayında atası onu tapanda saqqalının uzunluğu bir qarış keçibmiş. Ata və övlad həmin zaman biri-birlərini yalnız səslərdən tanıyırlar. Oğul sağlığıyla hər yerə qarış-qarış axtarırlar amma Hilalın nə ölüsü, nə də dirisi haqda bir məlumat əldə edə bilmirlər. Elə bil ki, Hilal adlı insan dünyaya gəlməmişdi. Qəlbi vətən torpaqlarının düşmənin tapdığından azad görmək həsrətliyə döyən Hilal ləməkan olmuşdu. Sonda al-dıqlar məlumat bu olur, Hilal 1993-cü ilin yanvar ayında Füzuli rayonun Şükürbəyli kəndində gedən döyüşdə itgin düşüb.

(Davamı 14-cü səhifədə)

(Əvvəli 13-cü səhifədə)

Anası oğlunun itgin düşməsinə heç bir zaman inanmadı. Hər an oğlunun evə dönəcəyini düşünür ağlaya-ağlaya bunları söyləyirdi:

- Allahım heç bir anaya övladının itgin düşməsi acısıyla sınağa çəkmə. Çünkü itgin anaların ürəyi dağların ən acısıyla dağlanır. Oğlumun evi yox qonaq olmağa, məzarı yox ürəyimi ovutmağa. Düz otuz ildir ki, acılar içində qovruluram. Gecələr özüm-özümə sual verməkdən yorulmuram. Bəlkə də oğlum Hilalın sevdiyi qız var idi? Kasıb olmasaydım mən də zamanında oğlumu evləndirərdim. Bu gün övladlarımın bir yadigarı qalardı. Bəlkə də bir qızın gözləri bu gün də Hilalımın həsrətiylə yollara dikilib? Hilalıma qovuşacağı günün həsrətiylə yaşayır. Mən, atayam dözdüm amma anaları oğul dərdinə dözməmədi. Bu gün həyat yoldaşıma qiptə edirəm, çünki onun ürəyi Ramazan dağıyla dağlanmadı. Amma gəlnimin, oğlumun çəkdikləri acını izləməyə ürəyim tab gətirmir. Gəlnimin gözlərini nəmli görəndə gözlərimi yumuram. Biz nağıları dinləyərək böyüdük amma nəvələrim 20 Yanvar, Xocalı soyqırımları haqqında çəkilən videoları izləyə-izləyə, əmi həsrətinə dözməyərək böyüdülər. Əmilərinin qisasını almaq üçün böyüməyə tələsdilər. Hilalımın acısı evdə hamını dirigözlü məhv etmişdi. Ailəmizin şadyanalıq görməyə haqları var idi. Oğlum Həmdulları qonşumun qızı Pərvanə ilə evləndirdim. Az da olsa təsəlli tapdıq. İlk nəyəmiz dünyaya gələndə sevincimizin həddi-hüdüdü yox idi. Qızımıza sevə-sevə Aytac adını verdik. Dünyaya gəlişi münasibətilə qurban kəsdik. Aytac nənəsinin yaşam səbəbi oldu. Həyat yoldaşım bu qız məni ikinci dəfə həyata qaytardı söyləyərək ona çox bağlanmışdı, demək olar ki, Aytac la nəfəs alırdı. Ata danışır masa arxasında əyləşənlər göz yaşlarına sahib çıxma bilmirdilər. Dövlət ata üzünü gəlini Pərvanə xanıma tutaraq:

SONSUZADƏK YAŞAYANLAR

- Qızım, üzün ağ olsun, səni özümə gəlin deyil qız bilmişəm. Sən ən ağır günlərimizdə bu evə gəlin gəlibsən. Bizimlə bərabər hər acıya tab gətirmisən. Bilirəm ki, mənim yanımda qəlbindən keçənləri söyləyə bilməyəcəksən. Mən bir az istirahət etmək istəyirəm. Dövlət baba oğlu Həmdullanın köməkliylə birinci mərtəbəyə endi. Şövkət ana da göz yaşlarına sahib çıxmağı bacarmırdı. Ana yalnız iki kəlmə söz söylədi. Dövlətdə dəvə, övladda nəvə. Mən cəsur qorxmaz nəvəmi itirmişəm. Pərvanə ana özünü zorla əla alıb sözə başladı. Bir ananın qəlbindən keçən sözləri dinləmək və qələmə almaq, igid şəhidimizi tərənnüm etmək həqiqətən çox çətindir.

- Mən anayam ürəyi yaralı ana! Ramazanım şox xeyirxah idi, Yaşının az olmasına baxmayaraq çox insanlara həm maddi, həm də mənəvi cəhətdən çox yardımçı olardı. Oğlumun toyunda oynamaq xəyalı qurmuşdum. Oğlumun sevdiyi qız var idi. Özü söyləmişdi bu haqda həmin qızın atasına söz aç. Amma bir gün zəng etdi və ana bir az gözlədedi. Axı, mən o qıza elçi gedəcəkdim, o qız üçün min bir arzu, istəklə xoncalar quracaq, gəlinlik paltar seçəcəkdim. Toy günü oğlumun çiyninə Azərbaycanın üç rəngli bayrağını salacaqdım. Bilirdim ki, bu sürprüzüm oğlumun da xoşuna gələcəkdi. Özü arzusuna qovuşub, arzularımı ürəyimdə qoyan oğlum! Çünki, bayraq dövlətin və xalqın kimliyinin, düşüncə tərzinin və mənəvi dünyasının görünən ən şəffaf, ən işıqlı meyarıdır. Bayrağımız qürur və güvənc yerimizdir. Ancaq mənim oğlum vurgunu olduğu üç rəngli bayrağımızda, qürurumuza mənliyimizə, kimliyimizə bükülərək yeni tikdiyimiz evimizə bir anlıq qonaq gəldi. Gülə-gülə bizdən ayrılan oğlum öz ayaqlarıyla deyil çiynlərdə qonaq gəldi. Hər arzusu ürəyində qalan nakam oğlum nə olar bir anlıq səsə səs ver deyə çox yalvardım amma səsə səs vermədi mənim "vəfalı" oğlum. Yeni tikilən bu evdə otaqların ən genişini, ən işıqlısını Ramazanım üçün bəy otağı seçmişdim. Torpağ həsrətiylə yaşayan oğlum qaranlıq buz kəsmiş torpaqlara yar oldu. Orada, özünə qapısız pəncərəsiz ev tikdirdi. Əyninə bəy kastyumu geyməyib ağ kəfənə yar olan oğul! Oğlum üçün son dəfə laylalar çaldım. Doyunca ağladım, sonda bir dəqiqəlik mənə söz verilməsini istədim və uca səslə bunları söylədim: - Mən balamla fəxr edir, onunla qürur duyuram! Mənin oğlum çox xoşbəxt idi, çünki Vətəni ona oğul demişdi! Vətən torpaqlarının azadlığı uğrunda şəhid olan oğlumla tək mən anası deyil, Vətəni də qürur duyur! Vətənin torpaqlarını hamıdan çox sevən oğlum!

Şəhidlər ölməzdir, Vətən bölünməzdir! Hilal Hüseynov və Ramazan Hüseynzadə kimi qəhrəmanlar heç vaxt unudulmayacaq. Onların ruhu hər zaman bizimlədir.

Qələmə aldı:

Natəvan MƏLİKOVA